

מאמר ב' • תקון המדות

Mussar · Hebrew with Nikud and a Literal Translation

ON THIS PAGE

This page teaches us a profound lesson about navigating life's challenges: the 'forest' of difficulties we face isn't the real problem, but rather our own 'horns'—our negative middos and self-centered desires—that get us entangled. We learn that true freedom and a broad, deep life come only when we break these middos and wholeheartedly follow the Torah's path, which is the very essence of life itself.

Nikud and the literal translation are a learning aid prepared by the editor (AI-assisted, pending review), not the sefer's own vowelization.

להתהלך בדרך שהתורה תנחה אותו,

to walk specifically in the path that the Torah will guide him,

והגם שהדמיונות קמים עליו להפילו ולהפחידו,

And even though the imaginings rise up against him to fell him and to frighten him,

מה תעשה אם תפגש עם העולם ועם אנשיו,

What will you do if you encounter the world and its people,

כבר גלתה לנו המציאות כי "כל הבורח מן הגדלה,

The reality has already revealed to us that "whoever flees from greatness,

הגדולה מחזרת אחריו.

The great one pursues him.

אלא בעת שהאדם עומד על שלו ולא רצה להמתין עד שתבא אליו הגדולה ממילא ודוחק את השעה,

Rather, at the time when a person stands firm on his own and does not want to wait until greatness comes to him on its own, and he pushes the hour,

או הקרנים האלה עושים להם היער למפרע וימצא כי יש יער לפניו וסוכה את קרניו באילנותיו.

So these horns, the forest causes them a hindrance, and he finds that there is a forest before him, and he entangles his horns in its trees.

ונמצא אם האדם חפץ ללמוד מן טבע הצבי עליו לדעת דבר זה,

And it turns out that if a person desires to learn from the nature of the deer, he must know this thing,

כי אין לפחד כלל מן היער,

For there is no need to fear the forest at all,

אלא מפני קרניו בלבד.

Rather, only because of his horns.

כי קרניו יפסידו אותו בכפלים בזה שעושים להם העולם ליער ומסתבכים בהם,

For his 'horns' cause him to lose out doubly, in that people make the world into a forest for them and get entangled in them,

ואין לו עצה אחרת כי אם לסלק רק הקרנים,

And he has no other counsel except to remove only the horns,

ואם יבטל ויסלק את היצר לא יועיל כלום,

And if he will nullify and remove the yetzer hara, it will not help at all,

אלא עם ישאר עם הקרנים ימצא גם אחר הבטול את היצר למפרע,

Rather, if he remains with the 'horns' (the roots of the yetzer hara), he will find even after the 'nullification' (of the yetzer hara) the 'forest' (the yetzer hara itself) retroactively.

אבל אם ישגיח על עצמו וישבר את מדותיו ויפקיר כל מקום שהמדות עושים שמה בית אחיזה להם,

But if he will watch over himself and break his character traits and abandon every place where the traits make for themselves a foothold there,

רק בדרך זה ימלט על נפשו וירחיב לו הדרך וימצא כי כל התורה הוא רק דרך החיים,

Only in this way will he escape with his soul, and the path will widen for him, and he will find that the entire Torah is only the path of life,

שרק על ידה יכול האדם לחיות בעולמו,

that only through it can a person live in his world,

ורק אם ימסר כמו שאמרה התורה ברב אזהרותיה לשבר את הקרנים,

And only if he will surrender, as the Torah said in most of its warnings, to break the horns,

ורק אז יכול לחיות חיים רחבים ועמוקים בעולם בלי שום מפריע וטרדה כלל,

And only then can he live a broad and deep life in the world, without any disturbance or bother at all,

ואם ילך בדרך לבו מבלי לותר מקרניו מאומה ולא לפרור אף משהו מהם,

And if he goes in the ways of his heart, without giving up anything from his 'horns' and not even crumbling a bit from them,

אז ימצא דרך מות לפניו ועולם ליער,

Then he will find the path of death before him, and the world as a forest,

וְאֵין לוֹ בְּעוֹלָמוֹ שׁוּם חֵירוֹת וְכָל הַדְּרָכִים מְכֻשׁוּלִים לְפָנָיו וְלֹא יָבִין אֲפִילוֹ סִבַּת הָרָע וַיִּתְּלָה כִּי הִיעָר אֲשֶׁם.

And he has no freedom in his world, and all paths are stumbling blocks before him, and he will not even understand the cause of the evil, and he will blame the forest.

וְאַמָּנָם אָמְרוּ חֲזוֹ"ל כִּי "אֵין הַדְּבָר תְּלוּי אֶלָּא בִּי" (ע"ז י"ז),

And indeed, Chazal said that "the matter depends only on me" (Avodah Zarah 17),

לְפִי שֶׁלֹא שָׁבַר אֶת הַקֶּרְנִים,

because he did not break the horns,

לְכֹן יִכָּשֵׁל וַיִּסְתַּבֵּךְ בְּעוֹלָם,

Therefore, he will stumble and become entangled in the world,

כַּמְאָמַר הַגָּאוֹן זצ"ל, עֵקֶר חַיּוֹת הָאָדָם שְׁבִירַת הַמִּדּוֹת, וְאִם לֹא לָמָּה לִּי חַיִּים?

As the Gaon, of blessed memory, said, the main vitality of a person is the breaking of his middos, and if not, why do I need life?

וּמִצִּינוֹ בְּשִׁמְשׁוֹן, אֵף שֶׁהָעִידוֹ עָלָיו חֲזוֹ"ל כִּי כָּל עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁשָּׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל,

And we find with Shimshon, even though Chazal testified about him that all twenty years that he judged Yisrael,

לֹא אָמַר לְאַחַד מֵהֶם הָעֵבֶר לִי מִקָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם (סוֹטָה י').

He did not say to one of them, 'Carry for me a stick from place to place' (Sotah 10a).

הֲרִי לָנוּ עַד כַּמָּה הָיָה רֵם בְּמַעֲלָה,

Behold for us how great he was in stature,

בְּכָל זֹאת אִם סָר מִן הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת מַה שִּׁיִּשְׁרַר בְּעֵינָיו אֵף שֶׁהִנְגִּיעָה הָיָה דָּקָה מִן הַדָּקָה,

Nevertheless, if one deviates from the Torah to do what is straight in his own eyes, even if that touch of self-interest was the thinnest of the thin,

בְּכָל זֹאת טָבַע שֶׁל הִנְגִּיעָה גִּרְמָה לוֹ שִׁינְקָרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו (שָׁם ט').

Nevertheless, the nature of the touching caused the Philistines to gouge out his eyes (there, chapter 9).

וְלֹא מִטַּעַם עֲנֹשׁ הוּא אֶלָּא כֹּה טָבַע הַדְּבָר לְפִי שֶׁהָיָה מְעֹרָב בְּלִקְיַחְתּוֹ אֶת דִּלִּילָה לְאִשָּׁה,

And it is not because of punishment, rather such is the nature of the matter, because he was involved in taking Delilah as a wife,

דִּק מִן הַדִּק שֶׁל הַלִּיכַת עֵינִים,

the finest of the fine of the eye's movement,

כָּמוֹ שֶׁכָּתוּב כִּי הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינָיו.

As it is written, 'for it is upright in His eyes.'

וְאִמָּנָם שְׁמֵאת ה' הִיְתָה נִסְכָּה,

And indeed, that from Hashem was its cause,

וְהַבּוֹרָא הִסָּפִים עָלָיו, אֲלֵא לִפִּי שְׁהִיָּה גַם נְטִיתוֹ מְעַרְב בָּהּ,

And the Creator agreed with him, but because his own inclination was also mixed into it,

בָּזָה נָתַן לָהּ יָכֻלֶת לַפְעֵל עָלָיו וְאִם הָיָה לְקִיחָתוֹ אוֹתָהּ מִרְחָק מִן נְטִיָּה עֲצֻמִּית לְגִמְרִי,

With this, He gave her the ability to act upon him, and if his taking her was completely distant from self-inclination,

וְרַק קִיָּם בָּזָה אֶת דְּבַר ה' לֹא הִיְתָה יְכוּלָּה בְּשׁוּם אַפֵּן בְּעוֹלָם לַפְעֵל עָלָיו לְגִלּוֹת לָהּ סוּד גְּבוּרָתוֹ אֲלֵא יַעַן שְׁהִיָּה אֲצִלוֹ נְטִיָּה לְקַחְתָּהּ,

And only if he had fulfilled in this the word of Hashem, she would not have been able in any way in the world to influence him to reveal to her the secret of his strength, but rather because he had a leaning to take her,

אִם מִצָּאָה בְּעֲצָמָהּ לַפְעֵל עַל נְטִיתוֹ אִף דִּקָּה מִן הַדִּקָּה עַל עֲצָם הַלְקִיחָהּ,

If she found within herself to act upon his inclination, even the slightest bit, regarding the very taking,

כֵּן תוּכַל לַפְעֵל עָלָיו גַּם כֵּן שְׁיִתְפַּתֶּהּ מִבְּקִשָּׁתָהּ לְגִלּוֹת לָהּ,

So too, you will be able to influence him as well, that he be enticed by her request to reveal to her,

כִּי הַגְּבוּרָה תְּלוּיָהּ בְּהִנְזִירוֹת וְכִינּוֹן שֶׁכֵּן מִצָּאָה עֲצָה אִיִּךְ לְהַחֲלִישׁוֹ וְהַשְׁתַּמְשׁוֹ הַפְּלִשְׁתִּים עַל יָדָהּ,

For the strength is dependent on the abstinence, and since this is so, she found a plan how to weaken him, and the Philistines made use of her.

לְהַחֲלִישׁוֹ בְּגִזְיוֹת הַשְּׁעָר, עַד כִּי נִחַלֵּשׁ וְנִקְרוּ אֶת עֵינָיו,

to weaken him by cutting his hair, until he became weak and they gouged out his eyes,

נִמְצָא שֶׁהַנִּקּוּר עֵינִים תְּלוּי בְּהִלְכַת עֵינִים קָשֶׁר טִבְעִי וְהָא בְּהָא תִּלְיָא,

It turns out that the gouging out of eyes is dependent on the halacha of eyes, a natural connection, and this depends on that,

לִפִּי שְׁהִיָּה בּוֹ הִלִּיכַת עֵינִים מִצָּאוּ בּוֹ הַפְּלִשְׁתִּים עֲצָה אִיִּךְ לְנִקְרָהוּ,

Because there was in him 'the going of the eyes' (lustful gazing), the Philistines found in him a counsel how to gouge them out,

וְלֹא הִלִּיכַת עֵינִים, לֹא הָיוּ יְכוּלִּים בְּשׁוּם אַפֵּן לְנִקְרָהוּ.

And were it not for the 'going of the eyes' (lustful gazing), they would not have been able in any way to peck at him (to harm him).

וְנִמְצָא מִזֶּה, כִּי הַתּוֹרָה אֵינָנָה חֹב שֶׁל מַס עַל הָאָדָם אֲלֵא הַמְצִיאוֹת הוּא שֶׁהָאָדָם אֲשֶׁר סָר מִמִּנְהָ הִטָּבַע יִתֵּן עֲנֹשָׁה לוֹ,

And it is found from this, that the Torah is not a tax obligation upon a person, rather the reality is that the person who deviates from it, nature will give him its punishment,

וְהוּא הַגּוֹרֵם לָהּ, בְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים וּמֵאֲמַת הַמֶּאֱמָר לְהִיפֹךְ כִּי בְּעַד עֲבִירָה זֹרְקִין בְּאֶבֶן עַל הַמֶּחֱ.

And he is the cause for it, with his evil deeds, and he confirms the saying in reverse, that for a transgression, they throw a stone at the brain.

כִּי, אָמֵנָם. מַה לִּי אִם זֹרְקִין בְּאֶבֶן עַל הַמֶּחֱ הַחִיצוֹנִי אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ רַק חֲבוּרָה וּפָצַע.

For, truly, what is it to me if they throw a stone at the external brain, which will only cause it a bruise and a wound,

וְהָאֶבֶן שֶׁל עֲבִירָה עֲצָמָהּ, מִתְרוֹצֵץ לוֹ כָּל מַחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ,

And the very stone of the aveirah itself, all his mind and thought are shattered for him,

כִּי הַמַּדּוֹת הַמְּגֻנּוֹת מְטַרִּיפִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם וּמְבַלְבְּלִין אֶת מוֹחוֹ עַד שֶׁאֵין לוֹ רֹאשׁ כָּלֵל.

For the ugly character traits drive a person's mind mad and confuse his brain until he has no head at all.

וּבְעַד הַמִּצְוָה זֹרְקִין לוֹ הַבֵּית עִם זָהָב,

And for the mitzvah, they throw to him the house with gold,

כִּי הַמִּצְוָה עֲצָמָהּ יִרְגִישׁ בָּהּ נְעִימוּת יוֹתֵר מִזָּהָב,

For the mitzvah itself, he will feel in it a pleasantness more than gold,

כִּי הַזָּהָב לֹא יִמָּלֵט מִן הַפְּגָעִים,

For gold will not escape from harm,

אוֹ שִׁיגָב וְיִגְזוֹל הַזָּהָב מִמֶּנּוּ אוֹ שִׁיפְרֹד הוּא מֵהַזָּהָב,

Either the gold will be stolen and robbed from him, or he will separate from the gold,

אָבֵל הָרְכוּשׁ הַטָּהוֹר וְהַמְּעֻלָּה שֶׁמְשִׁיג מִן שְׁמִירַת הַמִּצְוָה,

But the pure acquisition and the elevated level that one attains from observing the mitzvah,

לֹא יִשָּׁלְלוּ מִמֶּנּוּ בְּשׁוּם אִפֶּן כִּי כָּל הָרוּחוֹת שֶׁפְּעוּלָם לֹא יִזְיזוּ אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ.

They will not take away from him in any way, for all the winds in the world will not move him from his place.

זֶה שֶׁאֱמָרָה הַתּוֹרָה "אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ" (דְּבָרִים י"א כ"ז),

And this is what the Torah said, "the blessing, that you will hearken" (Devarim 11:27),

זֶה גּוֹפֵא הִיא הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ אֶל הַתּוֹרָה,

This itself is the blessing, that you will hearken to the Torah,

וּמִשְׁאֵמֶר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּבָר זֶה בְּסִינַי,

And from the moment the Holy One, blessed be He, spoke this matter at Sinai,

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה "מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב" (אֵיכָה ג', ל"ח),

At that time, 'From the mouth of the Most High, neither the evils nor the good emanate' (Eichah 3:38).

אין הכוונה עתה על הטובות שירגיש אחר המות כי הם טובות,

The intention now is not about the good things one will feel after death, for those are good things,

והרעות ירגיש אחר המות כי רעות.

And the evils, he will feel after death that they are evils,

הטובות והרעות לא יועילו ולא יזיקו לו בעולם הזה מאומה,

The good things and the bad things will not benefit him and will not harm him in this world at all,

לא כן הדבר והטובות והרעות בעולם הזה גם כן מפי עליון הוא ולא מפי מעשיו,

Not so is the matter, and the good and the bad in this world are also from the mouth of the Most High, and not from the mouth of his deeds,

ומעשיו הדבר אלא הטובות משלמות רק לעושה הטובות והרעות משלמות רק לעושות הרעות.

And his deeds, the matter is, that the good deeds pay back only to the one who does good deeds, and the bad deeds pay back only to the one who does bad deeds,

כיון אין הרעות אשם ברע שלך אלא אתה אשם בעצמך.

Since the evils are not guilty of your evil, rather you are guilty of yourself,

כי יש לברכות עם מעשה המצוה קשר טבעי,

For the blessings have a natural connection with the performance of the mitzvah,

והקללות עם העבירה קשר טבעי כי בעד עבירה זורקין לו באבן,

[needs review]

ובצעד המצוה זורקין לו כיס עם זהב.

And for the mitzvah, they throw him a purse with gold.

אולם פה מקום לשאול:

However, here is a place to ask:

כיון שהמציאות היא שהתורה היא החיים והעדרה הוא המות מי פתי יסור מדרך התורה,

Since the reality is that the Torah is life and its absence is death, who is a simpleton that would stray from the path of Torah?

ואיה יציר שיעשה אדם עברה,

And how can it be conceived that a person would commit an aveirah,

כיון שמרגיש מיד הענש בטבע,

Since he immediately feels the punishment naturally,

מפני מה נמצא סרים מן התורה וממרים בה'?

For what reason are we found straying from the Torah and rebelling against Hashem?

ונוכל לומר שעל זה באמת אמרו חז"ל "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (סוטה ג').

And we can say that it is truly concerning this that Chazal said, "A person does not transgress a sin unless a spirit of folly enters him" (Sotah 3a).

אבל הפליאה במקומה עומדת, כי קשה על זה גופא איך נכנס בו הרוח שטות.

But the wonder remains in its place, for it is difficult concerning this very thing: how did the spirit of foolishness enter him?

כמו שקשה לו לעשות עבירה כן יקשה לו להניח להכנס אליו את הרוח שטות.

Just as it is difficult for him to commit a transgression, so too it will be difficult for him to allow the spirit of foolishness to enter him,

ואיך באמת מצא בו הרוח שטות פתח להכנס אליו.

And how, truly, did the spirit of folly find in him an opening to enter into him,

מי פתח לו הפתח הזה, ומה זה הפתח?

Who opened this opening for him, and what is this opening?

זה ביאר לנו הגר"א זצ"ל "כי לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד' ז'),

This the Gaon, of blessed memory, explained to us: "for at the opening, sin crouches" (Bereishis 4:7),

החטאת רובץ לעשות פתח על ידי,

The sin crouches to make an opening through,

כי עיקר מה שהיצר רוצה לפעול על האדם הוא רק לעשות לו פתח כשר לכנוס בו אל הרע,

[needs review]

ואחר שונכנס בפתח שוב לא צריך להסיתו עוד,

And after he has entered the opening, he no longer needs to be incited further,

כי כבר הוא מוסת ומפותה,

for he is already incited and enticed,

ואחר הפתח יעשה ממילא את הרע,

And after the opening, he will automatically do the bad,

וכבדקא דמציא הוא, כיון דרווח רוח,

And it is like a breach in a dam, once it widens, it widens,

והולך הדבר במהירות ממעלה למטה ונתרחב מאוד,

And the matter goes with speed from above to below and expands greatly,

ואחר שיתפתח הרע אז קשה לו לפרוש ממנה ורק בעת פתיחת הפתח הרשות יש לו בנקל להשמר ממנה,

And after the evil develops, then it is hard for him to separate from it, and only at the time of the opening of the gate of choice does he have it easy to guard himself from it,

כי אז בידו לנצח את החוט השערה,

For then it is in his hand to conquer the hair-thin thread,

אבל המעלה זאת יש בה חסרון מצד אחר,

But this madreiga has a drawback from another side,

הן אמנם בשעת פתח הראשון אז נקל הבחירה,

Indeed, at the time of the first opening, then the choice is easy,

אבל מצד השני קשה הבחירה,

But on the other hand, the choice is difficult,

מצד שיעגן שכא אליו בפתח כשר,

From the side that it will be clouded over, that it came to him through a kosher opening,

הכשרות מסמא את עיניו ואינו רואה כי פתח לייצר הוא,

The 'kosher' act blinds his eyes and he does not see that it is an opening for the yetzer hara,

ונמצא שנקל הוא מצד שהוא פתח,

And it turns out that it is easy from the aspect that it is an opening,

וקשה מצד שהוא כשר, וגם ההכרה שלו כי התורה היא טוב בטבע,

And it is difficult from the aspect that he is kosher, and also his recognition that the Torah is good by nature,

והרע הוא רע בטבע גם כן לא יכול להועיל לו,

And the evil is evil by nature also, it cannot benefit him,

יצו כי כשר הוא, וכשר אינו רע,

Because he is kosher, and kosher is not bad,

ואדרבה רואה את היפוכה כי רע הוא,

And on the contrary, he sees its opposite, that it is bad,

יַעַן כִּי ה' דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ כֵךְ וְאֵיךְ יִמְנַע עֲצָמוֹ מִמֶּנּוּ,

Because Hashem demands this from him, how can he withhold himself from it?

אִם ה' דּוֹרֵשׁ מִסֶּתֶמָּא שְׂוֵדָאֵי טוֹב הוּא,

If Hashem demands, it is certainly good,

וּבִפְתַח הַזֶּה שְׁלֹא נִרְאָה בּוֹלֵט הַפְסְדָה מִיָּד,

And through this opening, whose loss is not immediately apparent,

וְעוֹד יָכוֹל הָאָדָם לְטָעוֹת בּוֹ כִּי טוֹב הוּא,

And further, a person can err in it, that it is good,

כִּי כָּשֶׁר הוּא, בְּמִצּוֹדָה הַזֹּאת יָכוֹל לְצוּד וְלִלְכֹּד גַּם הָאֲנָשִׁים הַגְּבוֹהִים בְּמַעַלָּה בְּחָכְמָה,

For it is fit, with this trap he can hunt and capture even the people high in stature in wisdom,

כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁשָּׁאַל ה' לְקַיִן "לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ,

Just as we find that Hashem asked Kayin, "Why are you angry, and why have your face fallen,

הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רֹבֵץ

Behold, if you improve, there is uplift; but if you do not improve, sin crouches at the entrance.

וְכֵן

And so too

כִּי אִמְנָם לֹא יִתְכַּן לְעוֹלָם שֶׁקִּינֵי יִהְיֶה אֶת הַבֵּל רְצִיחָה פְּשׁוּטָה וְלֹא הָיָה יָכוֹל הַיָּצָר לַפְּעַל עָלָיו בְּשׁוּם אִפֹּן לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה פִּתְאוֹם,

For indeed, it is utterly impossible that Kayin would kill Hevel with a simple murder, and the yetzer hara could not have influenced him in any way to do this act suddenly,

כִּי גַם לִפִּי חִלּוּשׁוֹת שֶׁכָּלֵנוּ אֵין הַדְּבָר עוֹלָה עַל הַדַּעַת,

For even according to the weakness of our intellect, the matter does not come up to the mind (is not conceivable),

וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה מַצָּבִים אֵז,

And all the more so their situation then,

שֶׁהָיָה שֶׁכָּלָם חֲזָק מְאֹד וְהַדְּבָרִים הַטְּבָעִיִּים לֹא פָּעֲלוּ עֲלֵיהֶם כְּלָל,

that their intellect was very strong, and natural matters did not affect them at all,

לְנַצֵּחַ אֶת שֶׁכָּלָם, אֲלֵא אִיךָ נִשְׁתַּלְשַׁל הַדְּבָר?

to conquer their intellect, rather how did the matter unfold?

לְאָדָם הַמַּעֲלָה כְּמוֹ קַיִן בָּא אֱלִיו הַיֵּצֵר בְּפֶתַח כֹּשֶׁר,

To a person of such high caliber as Kayin, the yetzer hara came to him through a 'kosher' opening,

מִתְחִלָּה הִסִּית לוֹ לְקַנָּא אֶת הֶבֶל קִנְאָת סוֹפְרִים,

At first, he incited him to be jealous of Hevel with a 'jealousy of scribes' (a positive, constructive jealousy),

כְּמוֹ שֶׁסִּפְּרָה הַתּוֹרָה כִּי שְׁנֵיהֶם "הֵבִיאוּ מִנְחָה לֵּה' וַיַּשֶּׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ,

Just as the Torah recounted that both of them "brought an offering to Hashem, and Hashem turned to Hevel and to his offering,

וּלְקַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה" (שָׁם ד') וְלָכֵן נָפְלוּ פָּנָיו,

"But to Kayin and to his offering He did not turn" (there, 4), and therefore his face fell,

וְהִנֵּפִילַת פָּנָיו לֹא הִרְגִּישׁ,

And the falling on his face he did not feel,

כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּדוֹרֵנוּ, כִּי יֵרָאֶה חֲבִירוֹ מִתְעַלָּה בְּמָמוֹן אוֹ בְּכָבוֹד,

As is found in our generation, that one sees his friend rising in money or in honor,

כִּי יֵחַר לוֹ עַל זֶה וַיִּפְּלוּ פָּנָיו,

for it will be bitter for him because of this, and his face will fall,

וְרוֹדֵף לְרֵאוֹת נִקְמָתוֹ, הַקִּנְאָה מִן הַמִּין זֶה לֹא הִרְגִּישׁ כָּלֵל,

and he pursues to see his revenge; jealousy of this type he did not feel at all,

אֲלֹא קִנְאָתוֹ הִרְגִּישׁ מִצַּד מַה שֶּׁנִּתְבָּרַר לוֹ מִן מַה שֶּׁשָּׁעָה ה' אֶל הֶבֶל,

Rather, he felt his jealousy because of what became clear to him from the fact that Hashem turned to Hevel,

כִּי מִדְּרָגָתוֹ גְּבוּהָה מִמֶּנּוּ וְהוּא חָסֵר אֶת הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הַיִּתְרוֹן הַזֶּה,

for his madreiga is higher than his, and he lacks the perfection of this advantage,

וְזֶה הָיָה כָּל דַּאְגָּתוֹ עַל עֲצָמוֹ מַה שֶּׁלֹּא נִרְצָה בְּעֵינֵי ה',

And this was all his worry for himself, that he was not desired in the eyes of Hashem,

וּמַה הִטָּעָה אוֹתוֹ הַיֵּצֵר לְהַגְדִּיל קִנְאָתוֹ וּלְהַרְחִיבָהּ,

And what did the yetzer hara mislead him with, to increase his jealousy and to expand it,

עַל יְסוֹד כִּי הִיא קִנְאָה אֱמֵתִית,

based on the fact that it is a true jealousy,

כִּי הוּא דוֹאֵג עַל מַצְבּוֹ הָרוּחָנִי,

for he worries about his spiritual state,

וַעֲשֵׂה לוֹ לְמִצְוָה הַנִּפְלֵית פָּנִים וְהַחֲרוֹן אָף,

And he made for himself, for the mitzvah, the falling on the face and the burning anger,

יֵעָן כִּי שָׁמָּה יַפְעֵל עַל עֲצָמוֹ בְּדָאָה זֹאת לְהַחֲלִיף מַצָּבוֹ לְהֵטִיב,

Because perhaps he will act upon himself with this worry to change his situation for the better,

וַיְבִין כֹּה וַיְבִין כֹּה עָשָׂה הַיֵּצֵר אֶת שְׁלוֹ לְהַדְלִיק בּוֹ הַקִּנְאָה הַפְּסוּלָה,

And either way, the yetzer hara did its job to ignite within him the פסולה, the disqualified jealousy,

לְדַאֵג עַל מָה שִׁישׁ לְהִבָּל יִתְרוֹן עָלָיו אֲצֵל ד',

to worry about that over which vanity has an advantage before Hashem,

וְהוּא פָחוֹת מִמֶּנָּה, עַד שֶׁבְּהִמְשָׁךְ הַזְמַן הִלָּכָה הַקִּנְאָה הַזֹּאת לֹאט לֹאט הָלוֹךְ וְגָדוֹל עַד שֶׁהִרְגִישׁ שְׂאִינוֹ
יָכוֹל לְסָבּוֹל מִצִּיאֹת הֶבֶל בְּעוֹלָם,

And he was less than her, until in the continuation of time this jealousy went slowly, slowly, going and growing, until he felt that he could not tolerate the existence of Hevel in the world,

וְחָפֵץ לְהָרְגוֹ, נִמְצָא שֶׁהִרְגִישׁ הִרְצִיחָה נִכְנָס בּוֹ דֶּרֶךְ פֶּתַח כָּשֶׁר שֶׁל הַקִּנְאָה הַכֹּשֶׁרָה.

and he desires to kill him. It turns out that the feeling of murder entered him through a kosher opening of kosher jealousy.

וְאַמֶּנֶם גַּם הַקִּנְאָה הִיְתָה פְּסוּלָה,

And indeed, even the jealousy was flawed,

אֲלָא שֶׁטָעָה בָּהּ, מִבִּלְתִּי לְהִרְגִישׁ הַנִּגִּיעָה בְּקִנְאָה הַזֹּאת,

Rather, he erred in it, by not feeling the touch of this jealousy,

וְנִסְתַּוְּבַב דְּבַר שֶׁחֲלָקוֹ יַחַד עִם כָּל הָעוֹלָם,

And a matter came about that his portion was together with the entire world,

כְּמוֹ שֶׁאֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁקִּין לָקַח הָאֲדָמָה וְהֶבֶל הָצֹאן,

As it is stated in the Midrash that Kayin took the land and Hevel the flock,

וְהֶבֶל רוֹעֶה צֹאנוֹ עַל אֲדָמַת קַיִן (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה כ"ב),

And Hevel was shepherding his flock on Kayin's land (Bereishis Rabbah Parsha 22),

וְכֵן נֶחֱרַג עַל הַגִּזְלָה,

And so too, Noach was killed on account of theft,

לָכֵן עָשָׂה בּוֹ קַיִן דִּין בְּדִינָא דְגִזְלָן וְהָרַג אוֹתוֹ,

Therefore, Kayin carried out justice upon him with the law of a robber, and killed him,

וְאִם לֹא הָיְתָה בּוֹ הַנִּגְיָעָה לְהַרְגוֹ לֹא הָיָה חָשׁ עַל הַגְּזֵלָה וְהָיָה מוֹתֵר לוֹ כִּי אָחִיו הוּא,

And if he did not have within him the personal interest to kill him, he would not have been concerned about the theft and would have forgiven him, for he is his brother,

וְעַל כָּל פְּנִים הָיָה מוֹכִיחַ אוֹתוֹ.

And in any case, he would rebuke him.

אֲלֹא נִגְיָעָתוֹ מֵאֵן לְוַתְּרָחוּ וּמִיָּד שֶׁהָיָה דֵּן אוֹתוֹ לְגַזֵּל הָרֵג אוֹתוֹ.

Rather, his personal interest, from where could he tolerate him? And immediately, when he judged him a robber, he killed him.

וְזֶה שֶׁאָמַר לוֹ ה' "קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צוֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה", בִּיאוּרוֹ מִן פְּרֵי הָאֲדָמָה.

And this is what Hashem said to him, "The voice of your brother's blood cries out to Me from the ground," its explanation is from the fruit of the ground.

לֹא כְּתִיב מִן הָאֶרֶץ, אֲלֹא מִן הָאֲדָמָה,

It is not written 'from the land,' but rather 'from the earth,' (referring to the dust of the earth).

בְּזֶה הַסְּבִיר לוֹ כִּי לֹא הִרְגֵת אוֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי הַגְּזֵלָה שֶׁל הָאֲדָמָה אֲלֹא בְּשִׁבְלֵי הַקְּנָאָה שֶׁל פְּרֵי הָאֲדָמָה,

With this, he explained to him that you did not kill him because of the theft of the land, but because of the jealousy of the fruit of the land,

מֵה שֶׁאֲתָה פְּחוֹת מִמֶּנּוּ בְּעֵינֵי ד',

That which you are less than in the eyes of Hashem,

יַעַן כִּי הֵבֵאתָ פְּרֵי הָאֲדָמָה וְהוּא בְּכוֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֲלִבֵּיהֶן,

Because you brought the fruit of the ground, and he, the firstborn of his flock and from their fats,

וְעַל כֵּן נָע וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ,

And therefore, 'a wanderer and a vagrant shall you be in the land,' (Bereishis 4:12)

כְּמִשְׁפֵּט הַשּׁוֹגֵג, יַעַן כִּי לֹא הִרְגִשְׁתָּ הַנִּגְיָעָה וְהָיִיתָ שׁוֹגֵג בְּהִרְגָתוֹ.

Like the law of one who errs, because you did not feel the touch and you were mistaken in killing him.

WHAT TO TAKE FROM IT

To truly live, we must constantly work on breaking our middos, recognizing that our personal desires, even subtle ones, are the 'horns' that cause us to stumble and create our own 'forest' of troubles. Let's remember that the Torah isn't a burden, but a natural path to blessing, and that even a seemingly 'kosher' opening for the yetzer hara can lead to great downfall, as we see with Kayin, so we must be vigilant at every step.